

Az aknát jelentkezésétől számítva 420 cm mélységig tártuk fel, alja összeszűkült egy ovális alakú gödörre, melynek teljes feltárására még nem került sor. Betöltése nagyköves, téglás törmelék volt. A téglák az elpusztult olvasztótérhez köthetők. Érdekes, hogy az I. sz. akna előterének szintje mintegy 180 cm-rel volt mélyebben, mint az É-i részen feltárt helyiségek padlószintje s a tűztérbe vezető lépcső legelső foka. Az I. sz. akna K-i oldala mellett lévő, csaknem 2 m magas felmenő falazatban egy fali fülke és egy szellőzőkürtő(?) maradványa került elő, melyek kialakításánál gótikus és reneszánsz kőfaragványokat használtak fel. A feltételezett szellőzőkürtő a műhelyépület K-i oldalán lévő, külön bejárattal rendelkező, s a kemence tűzterének lépcsős lejáratahoz futó folyosóba vezet. A folyosó járószintje megegyezett az É-i helyiségek szintjével, felmenő falazata mindössze 2 kősor magasságig maradt meg. Döngölt vagy tapasztott padlóval nem rendelkező járószintjét átvágva, 50 cm mélységig vizsgáltuk falának alapozását és a hozzá tartozó rétegsort az „A” szelvényben.

Szintén megvizsgáltuk az ÉK-i helyiség falainak alapozását a külső falsík előtt, s átvágtuk az épület padlószintjét is. A műhelyépület falai a Ny-i falat kivéve a park gyepszintje alatt közvetlenül, egy ásónyom mélységben jelentkeztek. A két É-i helyiség betöltése a műhely köves-téglás omladéka volt, hasonlóan az aknák és a kemence tűzterének betöltéséhez. Az „A” szelvényben megfigyelt, mélyebben lévő munkaszintet 17. századi leleteket tartalmazó, tömött rétegsor fedte, s szinte minden metszetsfalban megfigyelhettük a jellegzetes, fehér színű kőporos feltöltést, melyet a műhely pusztulása és megszüntetése utáni szintkiegyenlítés, tereprendezés végett szállítottak ide. Ez a réteg néhol a műhely omladékát is elfedve, közvetlenül a humusz alatt jelentkezett. Az újkorban a park területét feltöltötték, végleg eltüntetve a műhelyépület még látható falait. Ebben a feltöltésben sok másodlagos helyzetben lévő középkori leletet találtunk. A műhelyépület falalapozásának vizsgálatakor és az ÉK-i helyiség padlójának átvágásakor 16. századi rétegsorokat figyeltünk meg.

A műhely kutatása során az ágyúöntés technológiai folyamatának szinte valamennyi fontosabb mozzanatához köthető leletcsoport előkerült. Ezeket főként az épület külső falsíkja melletti rétegekben, beásásokban műhelyhulladék formájában tártuk fel. A nagyszámú, pozitív és negatív öntőmintákból kiemelendők azok a feliratos töredékek, melyeken öntési dátumok, s I. Rákóczi György fejedelem titulussai olvashatók. Napvilágra kerültek a nagy öntőformák összeszorítására szolgáló vasabroncsok, a formákból túlcsondult, lecsepegett, ill. a kemence fenekén visszamaradt és megdermedt bronzolvadékok. Némileg meglepő módon a műhelyhulladék között nagyobb méretű, vélhetően hibás öntvényekhez tartozó ágyúcsőtöredékek is előkerültek. A műhelyépület belső omladéka alatt, közvetlenül az egyes járószinteken néhány olyan szerszám hevert, melyeket a műhelyhez köthetünk. Az épületrészek omladékából előkerült

több száz vaslelet zöme is minden bizonnyal a műhely felszereléséhez tartozott.

Különálló csoportját alkotják a feltárt leleteknek a 17. századi tűzészeti eszközök. A kemence tüzelőfolyosójának padlóján több tucat 9–10 cm hosszú, hegyben végződő vashüvely, aprópuska került elő, melyek némelyike a röntgenfelvételek tanúsága szerint golyóval töltött állapotban van. Ugyanitt látott napvilágot egy 112 cm hosszúságú vas muskétacsó és két, erősen korrodált állapotban lévő „tüzes labda”. Az ÉNy-i helyiség padlóján puska- és ágyúgolyókat, ép üveg- és vasgránátokat tártunk fel, a II. sz. aknát kitöltő törmelékben pedig tömegével leltünk üveggránát-töredékeket. Az egyes helyiségeket fedő omladékrétegben és a feltöltési rétegekben 17. századi háztartási hulladék, zömében kerámialelet került elő. Kiemelendő egy mintegy 30, csaknem teljesen ép darabból álló habán kályhacsempe-leletegyüttes, melyet az épület K-i, külső oldalán tártunk fel.

Konzulens: dr. Benkő Elek (MTA RI), Jósvainé dr. Dankó Katalin (MNM DRM).

RINGER ISTVÁN

292. Sárpilis, Országúti-dűlő (Tolna megye) U, R, B, LT, Sza

A terület korábbi adattári adatok szerint több ismert régészeti lelőhelyet is magában foglal. Ezek az adatok az 56. sz. út Várdomb térségében végzett megelőző feltárása során tett terepbejárások eredményeként jelentősen tovább bővültek. A területhez szervesen kapcsolódik az M6 autópálya megelőző feltárás TO 009 sz. lelőhelye, melyen újkőkori, rézkori, bronzkori, kelta, császárkori bennszülött és avar objektumokat tártunk fel. 2007. novemberi terepbejárásunkkor megállapítottuk, hogy ugyanezek a kultúrák várhatóak a területen továbbra is. A terület nagysága 65,57 ha.

GAÁL ATTILA

293. Sárszentlőrinc határa (Tolna megye) Kk, Tő

2007. december 13-án terepbejárást végeztem Sárszentlőrinc határában a Sió mentén, ahol egy 1772-es kéziratot térkép által jelölt két „rom” helyét kerestem. 2002-ben már eredménytelen kísérletet tettem ugyanerre a Sió és a Sárvíz közti részen.³²

Eklézsia-kert: A falutól D-re, Sárszentlőrinc és Uzd között, közvetlenül a Sió egykori medrének Ny-i felén húzódik egy 2–3 m relatív magasságú, ÉNy-DK irányú gerinc. Ennek DK-i részén, főleg a kb. 50 m széles platóján, kb. 400 m hosszan 15–17. századi kerámiát

32 K. NÉMETH A.: Nagydorog, Pap-sziget. Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2002. Budapest, 2004. 245.

gyűjtöttem. A plató tetején nagy területen elszórva szórványos és apró téglatöredékeket figyeltem meg.

Pap-sziget: A falutól K-re, a mai Sió és a Holt-Sió között, az országúttól kb. 1 km-re É-ra, közvetlenül a Holt-Sió Ny-i felén az ártérből kb. 2 m-re kiemelkedő, nem túl nagy kiterjedésű dombon a fentihez hasonló jellegű leletanyagot találtam. A domb tetején egy valószínűleg É-D irányú falszakasz kiszántott tégláit figyeltem meg, kb. 1 m hosszan. Bár a faldarab környékén embercsont egyáltalán nem jelentkezett, valószínűleg mégis templomként azonosíthatjuk a maradványt.

A lelőhelyek falunévvél való megfeleltetése egyelőre nem megoldott.

K. NÉMETH ANDRÁS

294. Sátoraljaújhely, Vár-hegy

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kú

2007. augusztus 9-én, 15-én és október 15-én elkészítettük a Vár-hegy (Hrsz.:0177/22) régészeti geodéziai felmérését, SOKKIA Powerset 3030 R3 típusú lézeres mérőállomással. Összesen 1165 pontot mértünk fel, 3×3 m-es rácshálóban haladva. A terepalakulatok töréseinél ezt a rácshálót a domborzathoz igazítva besűrítettük.

A felmérés során tereppontként értelmezve meghatároztuk a vár felszínsíkjait, ill. az oldalak palástjait. A megfogható tereplépcsőket (meredek és enyhe dőlésű) egykori, leomlott falszakaszok maradványának, omladéknak értelmeztük, amelyek tengelye meghatározza a várfalak/mesterséges létesítmények irányát. A vár területén nyolc helyen kisebb falszakaszok külső síkjait foghattuk meg, ebből magasabban álló felmenő falsík összesen kettő volt. Ezen falsíkokat „falvonal” néven felmértük. A falszakaszok irányultsága alapján „feltételezhető fal poligonja” néven megadtuk a meglévő falak várható felszín alatti futását. A terepen látható markáns mélyedéseket többszintes épületek, ill. ezek helyiségeként értelmeztük és mértük fel „épületnyomnak” elnevezve. A köztük húzódó egykori folyosó helyét egy hosszanti, összekötő mélyedésben találtuk meg, melyet „közlekedő” néven mértünk fel. A Vár-hegy 20. századi „hasznosításának” terepi elemeit véljük felfedezni az adótorony és épülete környékének négyszögletes tereprendezésében. Hasonlóan modern koriak a K-i és É-i (a város fél néző) oldalakon lévő középkori eredetű sánca bevágott kisebb négyszögletes mélyedések, melyek II. világháborús géppuskafészek, lőállások lehettek.

Összegezve olyan, a felszíni régészeti (nem destruktív) kutatásokhoz nélkülözhetetlen térképegyüttest készítettünk el, amely értelmezhető módon ábrázolja a felszíni terepi mintázatokat, valamint a felszín alatti geofizikai módszerekkel megfogható elemeket. Mindezek segítségével pedig megpróbáltunk egy előzetes rekonstrukciós képet adni a várról.

Munkatársak: Ringer István régész, Gyói Zsombor, Hermann Orsolya Zsanett egyetemi hallgatók.

SZÖRÉNYI GÁBOR ANDRÁS

295. Sávoly, Major-dűlő

(Somogy megye) U, B

2007 áprilisában régészeti felügyeletet láttunk el az M7 autópálya építése közben.

4. lh.: A sávolyi célkitermelőhely Ny-i részén 64 régészeti objektum került elő. Három, kevés kerámiatöredéket tartalmazó gödöralj a lengyeli kultúra időszakát képviseli, a többi a kisapostagi kultúrához tartozik. A bronzkori objektumok túlnyomó többsége sekély gödöralj kevés kerámiatöredékekkel, de több mélyebb tárolódödört is feltártunk, ezekben kis edények, hombárdarabok mellett néhány kőeszközt is találtunk. Az egyik objektumból ép őrlőkő került elő.

5. lh.: A vasútállomásra vezető közút mellett 17 régészeti objektumot tártunk fel 2007. április 10–12. között. Az objektumok az útkorrekció 100 m-es hosszában, elszórtan jelentkeztek. A kisapostagi kultúrához tartoztak, általában sekély gödöraljak, de tárolóverem is került elő. Megfigyeltünk több, paticsal feltöltött gödört is. A leletanyag döntő része kerámiatöredék, az egyik objektumban ép díszedényt találtunk.

Munkatársak: Ambrus Edit, Balla Krisztián, Cserép Tamás, Ferencz Bálint és Nyári Zsolt.

NÉMETH PÉTER GERGELY

296. Segesd, Rétföld-dűlő

(Somogy megye) Kk

2007 februárjában gázvezeték nyomvonalán régészeti szakfelügyelet közben folytattunk feltárást. A felszíni leletek alapján a vezetékszakas végén, a 3.000 m-szelvénytől Ny-ra a vezeték és a 68. sz. közút keresztezésétől K-re kb. 50 m-re találtunk egy jelentős, intenzív lelőhelyet. A vezeték nyomvonala ezt – a talált leletanyag alapján középkori – lelőhelyet kb. 100 m hosszúságban szeli át.

A vezeték építése során 114 m hosszú, és 3 m széles, K-Ny-i irányú szelvényt nyitottunk, melynek tengelyét a gázvezeték nyomvonala alkotta. Összesen 29 objektumot találtunk két csoportban. Közöttük egy 17 m széles, szürkés-izsapos feltöltődésű, objektum nélküli sáv húzódott, amelyben bemosódott szórványos leletek (főként állatcsontok) kerültek elő. Az objektumok többnyire egymásba vágott, szabálytalan alakú agyaggyerő gödröknek bizonyultak, melyek betöltődése folyamatosan, de nagyjából egy időszakban következhetett be. A leletanyag jelentős mennyiségű, jó minőségű, többségében 15–16. századi kerámiatöredék, agyaggolyók, több vassalak, néhány vaskés, kovácsolt vasszeg, állatcsontok (ló, szarvasmarha, disznó és juh, vagy kecske), egy üveg ablakszem peremtöredéke. Szórványként került elő 40–50 cm mélységből II. József 1781–1790 közötti réz egykrajcárosa.

Munkatársak: Molnár István régész, Bajzik Annamária régésztechnikus.

KÖLTŐ LÁSZLÓ